

Türk Turizm Araştırmaları Dergisi

2021, 5(2): 1546-1567.

DOI: [10.26677/TR1010.2021.780](https://doi.org/10.26677/TR1010.2021.780)

ISSN: 2587-0890 Dergi web sayfası: <https://www.tutad.org>

ARAşTIRMA MAKALESİ

Gönüllü Turizm Konusunda Yapılan Araştırmaların Bibliyometrik Analizi: Scopus Örneği

Dr. Öğr. Üyesi Hatice SARI GÖK, Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Yalvaç Meslek Yüksekokulu, Isparta, e-posta: haticesarigok@isparta.edu.tr
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0949-2593>

Öz

Çalışmanın amacı sistematik bir literatür taraması ile turizm alanında son yıllarda üzerinde çalışma yapılan konulardan biri olan gönüllü turizm konulu makalelerin entelektüel yapısını ortaya koymak ve bu konudaki eğilimleri ortaya çıkarmaktır. Bu amaç doğrultusunda araştırmada R yazılımı kullanılarak 1979-2021 (Ocak) yılları arasında yayınlanan Scopus veri tabanında taranan gönüllü turizm ile ilgili makaleler bibliyometrik yöntemlerle analiz edilmiştir. Çalışmada yıllara göre yayın sayıları, anahtar kelime analizleri, ortak kelime ilişki analizi, yazar ve dergi bilgileri, ortak yazar işbirlikleri atıf analizleri, ülkelerin yayın sayıları ve ülkeler arası kümeleme analizlerine yer verilmiştir. Yapılan analizler sonucunda en fazla makalenin Journal of Sustainable Tourism (43 makale) dergisinde, konu ile ilgili en çok makalenin 2020 (64 yayın) yılına ait olduğu, yıllar itibari ile makale sayısının arttığı tespit edilmiştir. Ortak atıf analizinde Wearing (2001) ağda en kuvvetli yazardır. Ülkelerde arası işbirliği analizinde Amerika Birleşik Devletleri (USA), İngiltere (UK), Avustralya (Australia) arasındaki kuvvetli ilişki olduğu tespit edilmiştir. Anahtar kelimeler arasındaki ilişki analizinde "Volunteer Tourism" en kuvvetli ağa sahip olan kelime olduğu tespit edilmiştir. Araştırma sonuçlarının turizm araştırmacılarına alanda yazılmış makalelere geniş bir perspektiften, panoramik bir bakış açısı sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Turizm, Gönüllü Turizm, Bibliyometrik Analiz, Sistematik Literatür Taraması.

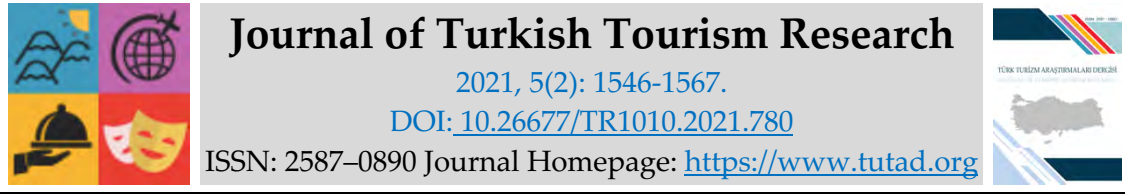
Makale Gönderme Tarihi: 27.02.2021

Makale Kabul Tarihi: 05.06.2021

Önerilen Atıf:

Sarı Gök, H. (2021). Gönüllü Turizm Konusunda Yapılan Araştırmaların Bibliyometrik Analizi: Scopus Örneği, *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 5(2): 1546-1567.

© 2021 Türk Turizm Araştırmaları Dergisi.

RESEARCH PAPER

Bibliometric Analysis of Research on Voluntary Tourism: Scopus Example

Assistant Prof. Dr. Hatice SARI GÖK, Isparta University of Applied Sciences, Yalvaç Vocational School, Isparta, e-mail: haticesarigok@isparta.edu.tr
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0949-2593>

Abstract

The aim of the study is to reveal the intellectual structure of the articles on voluntary tourism, one of the topics studied in the field of tourism in recent years, with a systematic literature review and to reveal the trends in this subject. For this purpose, the articles on voluntary tourism scanned in the Scopus database published between 1979-2021 (January) using R software were analyzed by bibliometric methods. In the study, the number of publications by years, keyword analysis, common word network analysis, author and journal information, co-author collaborations, citation analysis, number of publications of countries and cross-country cluster analysis were included. As a result of the analysis, it was determined that the most articles in the Journal of Sustainable Tourism (43 articles), the most articles on the subject belong to the year 2020 (64 publications), and the number of articles has increased over the years. In the co-citation analysis, Wearing (2001) is the strongest author on the network. In the cross-country cooperation analysis, it was determined that there is a strong relationship between USA, England (UK), Australia. In the analysis of the relationship between keywords, "Volunteer Tourism" was found to be the word with the strongest network. The results of the research offer tourism researchers a panoramic view of the articles written in the field from a broad perspective.

Keywords: Tourism, Voluntary Tourism, Bibliometric Analysis, Systematic Literature Review.

Received: 27.02.2021

Accepted: 05.06.2021

Suggested Citation:

Sarı Gök, H. (2021). Bibliometric Analysis of Research on Voluntary Tourism: Scopus Example, *Journal of Turkish Tourism Research*, 5(2): 1546-1567.

© 2021 Türk Turizm Araştırmaları Dergisi.

GİRİŞ

Gönüllü turizminin temel dinamiğini gönüllü kavramı oluşturmaktadır. Gönüllülük; “*iyi bir sebep için çalışarak bir etkinliğin içinde yer almak*” (İlbay, 2014:5) olarak tanımlanmaktadır. Sadece turizm ile sınırlı olmayan gönüllülük, sosyal hizmetler gibi daha geniş açılardan ele alınan bir kavramdır (Wearing, 2004). Gönüllülük işleri ve seyahatin birleşmesi ile oluştuğu düşünülen gönüllü turizm, yeni biçimi ile çalışma ve boş zamanı birleştirme, çalışma yerine yardımda bulunma deneyimi içermektedir (Akoğlan Kozak ve Türktarhan, 2012: 6). Daha geniş açıdan bakıldığında gönüllü turizm; çevresel, kültürel veya insani konular hakkında endişe duyan, turistler ile birlikte yerel halka da fayda sağlamayı amaçlayan gönüllü hizmetleri içeren turizm faaliyetleridir (Chen ve Chen, 2011: 436). Gönüllü turist ise; yalnızca bireysel gelişime değil aynı zamanda pozitif olarak doğrudan turistlerin dahil olduğu sosyal, doğal ve ekonomik bağlamda karşılıklı olarak fayda sağlamaya yönelik turist deneyimi arayan kişidir. Pek çok kişi için gönüllü turizm daha önce görülmemiş bir mekan deneyimi yaşamaya izin veren ve aslında turizm için otantik bir seyahate çıkış yoludur (Sin, 2010: 987).

Turizmin işlevleri arasında; öğrenmeyi kolaylaştırmak, bireysel refahı iyileştirmek, kültürel mirası korumak, kültürler arası anlayışı geliştirmek, çevreyi korumak, nesli tükenmekte olan canlıları korumak, barışı ve küresel bilinci teşvik etmek, küresel olarak farkındalık oluşturmak yer almaktadır (Tariñç, 2019: 19). Benzer şekilde gönüllü turistlerin gönüllü turizm faaliyetlerine katılma nedenleri arasında; toplumsal sorunların çözümüne katkıda bulunma, diğer insanlar ve kültürlerle etkileşimde bulunma, öğrenme ve kendini geliştirme, yeni beceriler geliştirme, kariyer beklentilerini iyileştirme ve kişisel tatmin duygusu kazanma yer almaktadır (Weaver, 2015; Magrizos, Kostopoulos ve Powers, 2020: 2). Gönüllü turizm bireylerin kişisel gelişimine katkıda bulunması ve kültürel farkındalık oluşturması ile birlikte özellikle ev sahibi topluma ekonomik katkılar sağlaması açısından desteklenen bir turizm çeşididir (Sin, 2009; McGehee, 2014).

Kitle turizminin ülkelere olan olumsuz etkilerinin tartışılması ile birlikte son yıllarda alternatif turizm çeşitlerine (eko turizm, sorumlu turizm, toplum temelli turizm, gönüllü turizm, sürdürülebilir turizm gibi) yönelik akademik ilgi ile birlikte uluslararası literatürde bu konular üzerine çalışmalar artmıştır (Smith ve Font, 2014). Son yirmi yılda alternatif turizm türleri arasında en hızlı büyüyen turizm türlerinden birisi olan gönüllü turizme (Germann Molz, 2016) yönelik akademik çalışmaların sayısı da her geçen gün artmaktadır. Akademik tartışma ve çalışmalarda artış ile birlikte gönüllü turizm gittikçe küresel bir fenomene dönüşmüş ve gönüllü turizm organizasyonlarının düzenlediği farklı programlar ile gönüllü turizm faaliyetlerine katılan turist sayısı da her geçen gün artmaktadır (Tomazos ve Cooper, 2012). Genişleyen pazarı ile gönüllü turizm, önemli bir bölümü ticari amaçlarla hizmet veren –ki bir kısmı sosyal yardım kurumları tarafından organize edilen programlar olsa da- ve katılımcılarına alternatif bir tatil olanakları sunan ticari organizasyonlardan oluşan geniş bir alanı kaplamaktadır (Toksoy, 2019: 288).

Gönüllü turizm; alternatif turizm (Wearing, 2001; Uriely, Reiche ve Ron, 2003; Brown ve Morrison, 2003; McIntosh ve Zahra, 2007; Mustonen, 2008), eko turizm (Gray ve Campbell, 2007; Brightsmith vd., 2008; Sin, 2009; Tomazos ve Butler, 2009), ahlak turizmi (Butcher, 2003; Callanan ve Thomas, 2005; Scheyvens, 2007; Rogerson, 2011; Burrai vd., 2017), niş turizm (Novelli, 2005; Callanan ve Thomas, 2005; Yeoman, 2008) ile ilişkilendirilmekle birlikte yeni bir turizm türü, sorumlu turizm, yoksul yanlısı turizm veya iyi niyet turizmi gibi değerlerle konumlandırılmalar da mevcuttur (Tariñç, 2019: 20). Konu ile ilgili alan taraması sonucunda yapılan akademik çalışmaların; ekosistem araştırması ve korunması (Roques vd., (2018), uluslararası gönüllülüğün kısıtları (Otoo, 2014), gönüllü turizme katılan gençler üzerine yapılan çalışmalar (Park, 2018; Han

vd., 2019), gönüllü turistlerin motivasyonları (Twynam vd., 2002; Esmond ve Dunlop, 2004; Brown, 2005; Coghlan ve Fennell, 2009; Bang ve Ross, 2009; Leonard ve Onyx, 2011; Lo ve Lee, 2011; Dwyer vd., 2013; Kontogeorgopoulos, 2017; Han vd., 2019), gönüllü turistlerin gönüllü kurumları ve gönüllülük projelerini seçimleri (Grimm ve Needham, 2012), gönüllü turizme yönelik eleştirel çalışmalar (McGehee, 2012; Mostafanezhad, 2013; Wearing vd., 2018), gönüllülük eğilimleri (Gazley, 2001) gibi konular üzerine çalışmalar yapılmıştır.

Gönüllü turizme yönelik akademik çalışmaların yoğunluğundan hareketle Scopus veri tabanında "volunteer tourism" konu başlığında tarama gerçekleştirilmiş ve 751 çalışma olduğu tespit edilmiştir. Bu doğrultuda çalışmanın amacı; uluslararası literatürde "Gönüllü Turizm" konusu ile ilgili verilere ulaşmak bu veriler üzerinden bibliyometrik bir analiz yapmaktır. Araştırmada; 751 çalışma arasından 584 makale çalışması olduğu tespit edilmiş ve 584 makale üzerinden bibliyometrik analiz gerçekleştirilmiştir. 584 çalışma bibliyometrik açıdan incelenerek, gönüllü turizm konusundaki 42 yıllık eğilim ve trendlerin tespit edilmesi hedeflenmiştir. Çalışmada yayın türleri hakkında bilgi verildikten sonra ve makale olarak yapılan 584 çalışma yıllara göre yayın sayıları, yazar bilgileri, atıf analizleri, kavram-konu yönelimleri ve yayınların ülkelere göre dağılımı, ülkeler arası işbirliği ilişkileri bağlamında incelenmiştir. Gönüllü turizm konusu ile ilgilenenlere de konunun ana hatlarını vermesi ve konu ile ilgili eğilimler hakkında genel bir çerçeve çizmesi açısından alana fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

GÖNÜLLÜ TURİZM

Gönüllülük dayanışmaya veya toplumsal bir ihtiyacı karşılamaya yönelik girişimler olan ve insanların özellikle gençlerin bireysel ve sosyal gelişimine katkıda bulunan bir öğrenme süreci olarak kabul edilebilir (Çalık, 2020: 141). Gönüllülük uygulamaları özellikle de deniz aşırı gönüllülük, gönüllü turizm kavramından çok önceleri ortaya çıkmıştır. Gönüllü turizm kavramı ise bir turizm faaliyeti olarak (özellikle deniz aşırı gönüllülük) fiilen çeşitli organizasyonlar tarafından benimsenip ticarileşmesi ile birçok katılımcının ilginin çekmiş ve bir turizm deneyimine dönüşmesi ile ortaya çıkmıştır (Sharpley, 2018: 97). Hem gönüllü turizm organizasyonlarının çalışmaları hem de gönüllü turist eğilimlerine yönelik talebin artması ile her geçen gün büyüyen bir turizm pazarıdır.

Ana fikri gönüllülerin ev sahibi toplumda bir çeşit olumlu etki oluşturmak için tatilleri kullanmaları olan gönüllü turizm; kitlesel turizmin aşırı tüketim, sömürücü, ekolojik dengeye zarar verici etkilerine karşı durmak yerel halka fayda sağlamak için yapılan seyahatlerdir (Keese, 2011: 259). Wearing (2001: 1) ise gönüllü turizmi; *kişilerin tatil zamanlarında, bir bölgedeki yoksullara yardım etme, topluma katkı sağlama, çevresel yenilenme veya araştırmalar yapma gibi etkinliklere katılmaları* olarak tanımlamaktadır. Gönüllü turizm sürecinin yapısı üç ana aktör gerektirmektedir; gönüllü turistler, ev sahibi topluluklar ve gönüllü turizm kuruluşları (organizasyonları/Volunteer Tourism Organizations) (Wearing, 2004; Lo ve Lee, 2011; Grimm ve Needham; 2012; Benali ve Ren, 2019). Gönüllü turizm organizasyonlarının temel rolleri; kolaylaştırıcı, düzenleyici, koruyucu ve aracılırlar (Mensah, Agyeiwaah ve Otoo, 2021: 2).

Gönüllülük esasına dayanan gönüllü turizmde turistler, gittikleri destinasyonu iyileştirmek, güzelleştirmek ve yerel halkın yaşam kalitesini arttırmaya yönelik faaliyetler gerçekleştirmektedir. Gönüllü turistler; ihtiyaç duyan insanlara yardım etme, başkalarının hayatlarında bir fark oluşturma ve fedakârlık ile motive olmaktadır (Wearing, 2002:237). Örneğin; bir destinasyondaki çocukların ve kadınların gelişimine yönelik okuma-yazma eğitimleri vermek, sosyal yardım sunacak binaların yapım aşamasında görev almak, nesli

tükenmekte olan hayvanları korumak, kadınlara istihdam sağlayacak iş fırsatları sunmak, kadınları sağlık konusunda bilinçlendirmek gönüllü turizm kapsamında gerçekleştirilen faaliyetlerdir (Arslaner ve Erol, 2017: 426). Bu turizm türü, turistlerin bir turizm bölgesindeki turizm hareketlerine katılmalarının yanı sıra, bölgedeki yerel halkın da kalkınmasını sağlayacak faaliyetlerde bulunmaları (Akoğlan Kozak ve Türktarhan, 2012: 4), kitle turistlerden farklı olarak daha fazla fedakârlık içeren deneyimler aramaları (Wearing ve McGehee, 2013: 122) ve diğer turizm türlerinin aksine gönüllü turist olabilmek için ücret ödemeye hazır olmaları açısından farklılıklar göstermektedir.

Çevre ve ev sahibi toplumun şartlarını geliştirmek ve iyileştirmek gönüllü turizmin odaklandığı iki noktadır. Gönüllü turizm faaliyetlerinin yerel halka ekonomik fayda sağlamakla birlikte yerel halkın kültürünü koruyacak şekilde olması gerekmektedir. Gönüllü turizm faaliyetleri alanları; otel, pansiyon veya kamp alanı işletmeciliğinden, bağcılık, ekolojik çiftlik turizmi, doğa sporları, yoga merkezleri, at çiftlikleri gibi geniş bir yelpazeye sahiptir (Toksoy, 2019: 292). Gönüllü turizm faaliyetlerini yaşam alanlarına dahil eden yerel halk, günlük işlerine yardımcı olabilecek kişileri konutlarında misafir ederken, gönüllü turistler ise turizm faaliyetleri sırasında yerel halktan kişilerin evinde konaklama imkanı bulabilmektedir. Yerel halk ve turist aynı mekanı paylaşması ve günlük işleri birlikte yapması taraflar arasında kültürel paylaşımın olmasını sağlamaktadır (Demir ve Zoğal, 2018: 1142).

Gönüllü turizm hareketlerinin gelişim süreci incelendiğinde, aslında tarih boyunca gerek seyahat gerekse misyonerlik amacıyla yapıldığı görülmektedir (İlbay ve Acar Gürel, 2015: 210). Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa'da gönüllü turizm yaygınlaşmaya başlamış (Tomazos ve Butler, 2009), ilerleyen yıllarda ise kitle turizminin olumsuz etkilerine karşı gelişen alternatif turizm türleri arasında yer almıştır (Lee, 2011). Gönüllü turizm konusunda son yıllarda yapılan çalışmalarda; Avrupa ve Amerika merkezli olduğu için (Henry, 2018) ve ev sahibi topluluklara gerçekten bir katkı sunmayan sadece yüzeysel etkileri sahip olan yeni bir sömürge biçimi olduğu yönünde ağır eleştiriler mevcuttur (Conran, 2011). Ayrıca gönüllü turizm daha geniş bir toplumsal değişim için çabaları olumsuz etkilediği ve insanların yoksulluğu ve ekonomik eşitsizliğinin estetik bir deneyim olarak metalaştırdığı (Mostafanezhad, 2013), ev sahibi toplulukların seslerinin dinlenmediği daha çok gönüllü turist ve gönüllü turizm organizasyonlarına odaklanıldığı (Guttentag, 2011; Mostafanezhad ve Hannam, 2016) yönünde eleştiriler bulunmaktadır. Gönüllü turizm konusunu farklı bakış açıları ile inceleyen çalışmalar alan literatüründe yer almaktadır. Bu konuda çalışma yapacak akademisyenlere katkı sağlayacağı düşünülen çalışmada gönüllü turizm konusu bibliyometrik analiz yöntemi ile incelemiştir.

BİBLİYOMETRİK ANALİZ

Bibliyometri, dergi, kitap, makale gibi bilimsel yayınların belirli özelliklerinin matematiksel ve istatistiksel araçlarla nicel analizde kullanılan ve ilgili alana, disipline, konuya ilişkin bazı ipuçları veren yöntemler bütünüdür (Ukşul, 2016: 13). Bibliyometrik terimi ilk kez 1969 yılında Pritchard tarafından kullanılmıştır. "Bibliometric" kavramı; Yunanca ve Latince'de kitap ve kağıt anlamına gelen "biblio" ile ölçü anlamına gelen "metric" kelimelerinin birleşiminden oluşmakta ve "kitap veya belgelere ait bir ölçü birimi" olarak kullanılmaktadır (Hussain ve Fatima; 2011:1). Bir konu ile ilgili literatür araştırmalarının bibliyometrik veri üzerinden daha teknik olarak gerçekleştirildiği çalışmalar bibliyometrik analiz olarak kabul edilmektedir. Bibliyometrik analiz, araştırma performanslarının belirlenmesi için kullanılan kantitatif bir analiz şekli olarak tanımlanabilir (Van Den Berghe vd., 1998). Daim vd., (2005) göre ise; çok büyük veri tabanlarından örüntüler elde etmek ve tanımlanmış davranışları açıklamak için bilgi çıkarımı için kullanılan bir araçtır.

Daha teknik bir ifade ile bibliyometrik analiz; belirli bir konu, bölge ve döneminde gerçekleştirilen kişi veya kurumlarca hazırlanmış yayınlar ile bu yayınlar arasındaki muhtemel ilişkinin analizi olarak tanımlanmaktadır (Koçoğlu, 2018: 870).

Bu çalışma kapsamında “Gönüllü Turizm” konusu üzerine bir bibliyometrik analiz çalışmasının yanı sıra, farklı bir araç olarak R programlama dilinin bibliyometrik analiz amacı ile kullanılması da ele alınmıştır. Turizm alanında bibliyometrik çalışmalara arasında “gastronomi”, “kış turizmi”, “akıllı turizm”, “akıllı şehir” gibi konu bazlı araştırmalar; “Journal of Heritage Tourism”, gibi dergi bazlı araştırma ve analizler ile “SSCI kapsamında taranan turizm alanının ile ilgili makaleler” gibi çalışma analizlerinin yapıldığı çalışmalar (Hall, 2005; McKercher, 2007, 2008; Jamal, Smith ve Watson, 2008; Barrios, Borrego, Vilagines, Ollé ve Somoza, 2008; Ma ve Law, 2009; Hall, 2011; Evren ve Kozak, 2014; Güzeller ve Çeliker, 2017; Kumar, Sureka ve Vashishtha, 2020; Topsakal, Bahar ve Yüzbaşıoğlu, 2020; Büyükyılmaz ve Oktay, 2020; Janik, Ryszka, Szafraniec, 2020; Karasakaloğlu, 2020) örnek verilebilir.

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Çalışma betimsel analiz çerçevesinde doküman incelemesi yöntemi kullanılarak yapılmıştır. Betimsel araştırma; belirli bir olay, olgu veya durumun var olan özellikleri ile açıklanmasıdır (Ukşul, 2016: 34). Çalışmada araştırma verilerini oluşturan yayınlar doküman analizi yöntemi ile incelenmiştir. Bibliyometrik çalışmalarda önce veri toplama yapılması gerekmektedir. Veri toplama aşaması üç alt aşamaya bölünmüş olup birinci aşama veri almaktır. Bilimsel çalışmalarla ilgili meta verilerin depolandığı birçok çevrimiçi bibliyometrik veri tabanı vardır. Örneğin; Web of Science (WoS, <http://www.webofknowledge.com>), Scopus (<http://www.scopus.com>), Google Scholar (<http://alim.google.com>) ve Science Direct (<http://www.sciencedirect.com>) gibi veri tabanları kullanılabilir. İkinci aşama akademisyenlerin verileri kullanacakları bibliyometrik araçlar için uygun bir formata dönüştürmesi ve verileri bu araca yüklemesi gelmektedir. Son aşama ise verilerin düzenlenmesi için kontrollerin yapılmasıdır (Cobo vd., 2011: 1383). Bu bilgiler doğrultusunda çalışmada veri toplama aşamasında Scopus veri tabanı kullanılmıştır. Scopus veri tabanının kullanılmasının nedeni turizm dergilerinin kapsamının Web of Science (WoS) veri tabanından daha kapsamlı olması ve atıf analizi için iyi bir alternatif oluşturması (McKercher, 2008; Benckendorff ve Zehrer, 2013; Martin-Martin vd., 2018), ile birlikte bilimsel çalışmalar için güvenilir ve ilgili bilgileri sağladığı için tercih edilmiştir (Janik vd., 2020:6). Daha sonra bibliyometrik analiz yazılım araçlarından Biblioshiny seçilmiştir. Çalışmanın ikinci aşamasında ise analiz girdi verileri toplanmıştır. Verilerin toplanması 27.01.2021 tarihinde Scopus veri tabanından alınmıştır. Scopus veritabanı, çalışma konusu ile ilgili başlık, özet, anahtar kelimeler, yazarlar, kurumsal ve ülke bağlantıları ve makalelerde alıntılanan referanslar dahil olmak üzere kaynak makaleler hakkında ayrıntılı bilgi sağlamaktadır. Bu veriler, zamansal ve mekânsal analiz, birlikte kelime oluşumu analizi, ortak yazar analizi ve ortak atıf analizi yapmak için kullanılabilir.

Çalışmada, gönüllü turizm konusunda yayımlanan ve uluslararası atıf indekslerinde taranan çalışmaların bibliyometrik özelliklerin belirlenmesi amaçlanmaktadır. Araştırma verilerinin 1979-2021 yılları arasında yayımlanan ve Scopus veri tabanında taranan 584 makale oluşturmaktadır. Bu kapsamda, Scopus veri tabanında “volunteer tourism” konu başlığında gerçekleştirilen taramada 751 çalışma tespit edilmiştir. Çalışmada kısıtlamaya gidilmiş ve sadece makaleler incelenmiştir. Yayınlar hakkında genel bilgiler verilmiş ve makale olarak yapılan 584 çalışma; yıllara göre yayın sayıları, anahtar kelime analizleri, ortak kelime ağı, yazar bilgileri, ortak yazar işbirlikleri, atıf analizleri, ülkelerin yayın sayıları, ülkeler arası kümeleme analizleri gibi ölçümlere göre bibliyometrik analiz teknikleri kullanılarak çözümlenmiştir.

Veri Analizi

Çalışmada verilerin analizinde bibliyometrik analiz tekniği kullanılmıştır. Bibliyometrik analiz kayıtlı bilginin özellik ve eğilimlerinin incelenmesinde bilimsel ve araştırma alanlarının yapılarının analizinde; araştırma faaliyetlerinin değerlendirilmesinde ve bilimsel bilgilerin yönetiminde kullanılmaktadır (Patra, Bhattacharya ve Verma, 2006). Bibliyometrik analiz göstergelere dayanmakta (Abramo vd., 2009) ve bibliyometrik teknikler bilimsel iletişimin yapısını ve sürecini incelemek için güçlü bir yöntem ve veri seti sunmaktadır (Borgman ve Furner, 2002). Çalışmada incelenen makaleler anahtar kelime analizi, kaynak ortak atıf analizi ve yazar ortak atıf ağ analizini belirlemek için iş birliği ağ analizinden yararlanılmıştır. İş birliği ağ çalışmalarında analitik araç olarak R Bibliyometrik analiz programı kullanılmış olup RStudio arayüzü ve Biblioshiny paketi (3.0.4.Versiyon) tercih edilmiştir. Scopus'tan elde edilen veriler, RStudio Biblioshiny paket programı için uygun metin formatına dönüştürülmüş ve uygunluğu sağlanan veri seti söz konusu programlar aracılığı ile analiz edilerek görselleştirilmiştir.

BULGULAR

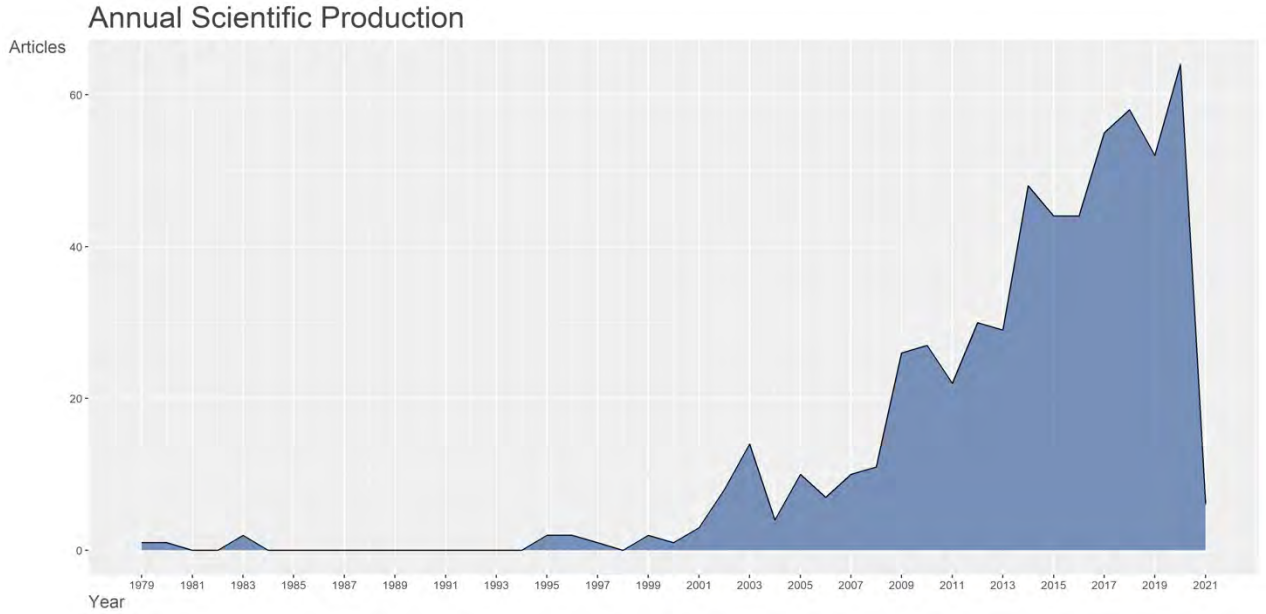
Yayınlarla İlgili Genel Bulgular

Scopus veri tabanına kayıtlı “gönüllü turizm” konulu çalışmalar 1979-2021 (Ocak) yılları arasında 1147 yazar tarafından 584 makalede ve 254 farklı kaynaktan (dergiler, kitaplar vb.) yayınlanmıştır (Tablo 1). Makale başına düşen ortalama atıf sayısı 18,4; makalelerde görünen yazar sayısı ortalaması 2,5; makale başına düşen yazar sayısı ise 1,96'dır. Toplam makaleler içerisinde %35,96'sı tek yazarlı yayınlardan oluşmaktadır.

Tablo 1. Makaleler İle İlgili Temel Veriler (1979-2021 Yıllar Arası)

Veriler ile İlgili Temel Bilgiler	(n)
Kaynaklar (Dergiler, Kitaplar vb.)	254
Makaleler	584
Yıllık ortalama yayın	7,09
Makale başına düşen ortalama atıf	18,4
Makale başına düşen yıllık ortalama atıf	1,871
Referanslar	26430
Anahtar kelimeler (ID)	1563
Yazarlar	1147
Yazar görünüm sayısı	1458
Tek yazarlı yayınların yazar sayısı	166
Çok yazarlı yayınların yazar sayısı	981
Tek yazarlı yayın sayısı	210
Yazar başına düşen yayın	0,509
Doküman başına düşen yazar	1,96
Dokümanlarda görülen yazar sayısı ortalaması	2,5
İşbirliği indeksi (CI)	2,62

1979 ile 2021 yılları arasındaki yayın sayıları Şekil 1’de görüldüğü gibi son yıllarda gönüllü turizm konusunda yapılan çalışmalarda bir artış olduğu görülmektedir. Yayın sayısı 2008 yılından itibaren istikrarlı bir şekilde yükseliş gösterdiği tespit edilmiştir (Şekil 1). 2012 yılında (30 yayın), 2013 yılında (29 yayın), 2014 yılında (48 yayın), 2015 ve 2016 yıllarında (44 yayın), 2017 yılında (55 yayın), 2018 yılında (58 yayın), 2019 yılında (52 yayın) ve 2020 yılında (64 yayın) yapıldığı tespit edilmiştir. Ayrıca; 1981, 1982 yılları ile 1984-1994 arası ve 1998 yılında gönüllü turizm konusunda Scopus veri tabanına kayıtlı veri olmadığı tespit edilmiştir.

Şekil 1. Yıllara Göre Yayın Sayıları

Yazarlarla İlgili Bulgular

Gönüllü turizm konusunda Scopus veri tabanında yayınlanan makalelerin yazarları arasında en fazla yayını yapan yazarlar; Mostafaanezhad M. (12 makale), Wearing S. (10 makale), Coghlan A. ve Han H. (9 makale), Mcgehee N.G. (8 makale), Holmes K., Lockstone-Binney L. ve Smith K.A. (7 makale) ve Chua B.L. ve Lee S. (6 makale) olarak tespit edilmiştir.

Tablo 2. En Fazla Yayın Yapan İlk 10 Yazar

Yazarlar	Makale sayısı	Makalelerin Kesirli Verileri
Mostafaanezhad M.	12	8,12
Wearing S.	10	4,28
Coghlan A.	9	6,50
Han H.	9	2,32
Mcgehee N.G.	8	4,50
Holmes K.	7	3,03
Lockstone-Binney L.	7	1,78
Smith K.A.	7	2,25
Chua B.L.	6	1,40
Lee S.	6	1,87

Dergilerle İlgili Bilgiler

Tablo 3' de gönüllü turizm konusunda en fazla yayın olan dergiler yer almaktadır. 254 kaynakta (dergiler, kitaplar vb.) gönüllü turizm konusunda 584 adet yayın yapılmıştır. En fazla yayın 43 makale ile Journal of Sustainable Tourism dergisinde yer almaktadır. Anatolia dergisinde ise konu ile alakalı 4 adet makale yer almaktadır.

Tablo 3. En Fazla Yayın Yapılan Dergiler İlk On Dergi

Dergi Adı	Makale Sayısı
Journal of Sustainable Tourism	43
Tourism Recreation Research	32
Annals of Tourism Research	26
Current Issues in Tourism	19
Tourism Management	16
Tourism Geographies	12
Tourist Studies	12
Sustainability (Switzerland)	10
Worldwide Hospitality and Tourism Themes	10
Asia Pacific Journal of Tourism Research	9

Tablo 4. Dergilerin Souch Impact Etkisi (Kaynak İndeks Bilgileri) İlk 10 Dergi

Source	H_Index	G_Index	M_Index	Tc	Np	Py_Start
Journal of Sustainable Tourism	18	40	1,058823529	1626	43	2005
Tourism Recreation Research	12	29	0,48	850	32	1997
Annals of Tourism Research	15	26	0,348837209	1350	26	1979
Current Issues in Tourism	9	16	0,642857143	272	19	2008
Tourism Management	12	16	0,444444444	637	16	1995
Tourism Geographies	7	12	0,636363636	227	12	2011
Tourist Studies	7	12	0,411764706	166	12	2005
Sustainability (Switzerland)	4	5	0,8	31	10	2017
Worldwide Hospitality and	4	7	0,5	57	10	2014
Asia Pacific Journal of Tourism	4	7	0,307692308	61	9	2009

TC= Toplam atıf sayısı, NP= Toplam makale sayısı, Py Start=Yayına başladığı yıl

Tablo 4'de Scopus veri tabanında taranan gönüllü turizm konulu çalışmaların yer aldığı ilk 10 derginin H indeksi, G indeksi ve M indeksi, yayın sayısı, dergilere yapılan atıflar, konunun yayınlanmaya başladığı yıl ile ilgili bilgiler yer almaktadır. 1979- 2021 yılları arasında gönüllü

turizm için Journal of Sustainable Tourism dergisinin her değerinde daha etkili dergi olduğu görülmektedir. Toplam atıfta Annals of Tourism Research (TC: 1350), Tourism Recreation Research (TC: 850), Tourism Management (TC: 637) dergileri tespit edilmiştir. Dergilerdeki toplam makale sayısında ise Journal of Sustainable Tourism (NP: 43), Tourism Recreation Research (NP: 32), Annals of Tourism Research (NP: 26), Current Issues in Tourism (NP:19) ve Tourism Management (NP:16) derginin etkili olduğu görülmektedir. Anatolia dergisinde yer alan çalışmanın H indeksi 2, G indeksi 4, m indeksi 0,153 ve toplam alıntısı 59, yayın sayısı 4 ve ilk yayın yılı 2009 olduğu tespit edilmiştir.

Ülkeler Ait Bilgileri

Dünya genelinde gönüllü turizm konulu Scopus veri tabanında taranan makaleler 57 ülkeden bilimsel yayın yapıldığı tespit edilmiştir. En fazla yayın yapan ilk 11 ülke sırası ile USA, Avustralya, UK (İngiltere), Kanada, Çin, Yeni Zelanda, Güney Kore, Brezilya, İspanya, Danimarka, Almanya'dır. Türkiye bu konuda dünya genelinde 25. sırada yer almaktadır. Ayrıca en çok alıntı yapılan ülkeler ve ortalama yayın alıntı sayısı Tablo 5'de yer almaktadır. En çok alıntı yapılan yazarların ülkelerinden Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere ve Avustralya ilk üçte yer alan ülkelerdir. 48 ülke arasından Türkiye bu konuda 41. sırada yer almaktadır.

Tablo 5. En Çok Atıf Alan Ülkeler

	Ülkeler	Toplam Atıf	Ortalama makale atıf
1.	Amerika Birleşik Devletleri	2448	25,50
2.	Birleşik Krallık	1807	26,19
3.	Avustralya	1785	23,80
4.	Kanada	507	23,05
5.	Yeni Zelanda	439	21,95
6.	Peru	212	106,00
7.	İsviçre	167	83,50
8.	İsveç	152	19,00
9.	Almanya	141	23,50
10.	Kore	128	6,74
41.	Türkiye	1	0,50

Yayın Atıf Analizi Bulguları

Tablo 6'da yazarlar ve dergiler birlikte ele alınarak küresel bazda en fazla atıf alan ilk 10 makaleye yer verilmiştir. Konu ile ilgili *Journal of International Development* derginde yayınlanan Simpson, K., 2004 yılındaki makale küresel bazda 341 atıf, yıllık ortalama 18,9 atıf ve normalizasyon atıf oranı 2,7 ile ilk sırada yer almaktadır. McGehee, N. G., 2005 yılında *Annals Tourism Research* dergisinde yayınlanan makalesinin küresel bazda 244 atıf, yıllık atıf oranı 14,3 ve normalizasyon atıf oranı ise 5,7'dir. Sin, H.L., 2009 yılındaki *Annals Tourism Research* dergisinde yayınlanan

makalesinin toplam 216 atfı, yıllık ortalama 16,6 atf ve normalizasyon atf oranı ise 5,2'dir. Kısaca küresel bazda en yüksek atf alan ilk on yazar Tablo 6'da yer almaktadır.

Tablo 6. Küresel Bazda En Fazla Atf Alan İlk 10 Makale

Makale	Toplam atflar	Yıllık toplam atf	Toplam atfların normalizasyonu
Simpson, K. (2004). J Int. Dev.	341	18,9444	2,7226
McGehee, N. G. (2005). Ann. Tour. Res.	244	14,3529	5,7009
Sin, H. L. (2009). Ann. Tour. Res.	216	16,6154	5,2931
Guttentag, D.A. (2009). Int. J. Tour. Res.	212	16,3077	5,1951
Raymond, E. M. (2008, J. Sustainable Tour.	196	14	5,3499
Palacios, C.M. (2010). J. Sustainable Tour.	178	14,8333	4,9292
Lyons, K. (2012). Ann. Tour. Res.	170	17	5,4662
McIntosh, A.J. (2007). J. Sustainable Tour.	162	10,8	2,8076
McGehee, N. G. (2002). Ann. Tour. Res.	155	7,75	3,4831
Sin, H.L. (2010). Geoforum	141	11,75	3,90

Tablo 7.'de küresel bazda en fazla atf alan çalışmaların özetleri incelendiğinde; Simpson, K. (2004) çalışmasında son on yılda "the gap year" olarak nitelendirilen eğitimden sonra iş hayatına geçmeden önceki ara yılın popüler olması ile uluslararası kalkınma pratiğinde genç gezginler için gönüllü turizm programlarının eğitici olup olmadığını incelemiştir. McGehee ve Santos, (2005) çalışmalarında sosyal hareket teorileri ile gönüllü turizm katılımcıları arasındaki iletişim ağındaki olası değişiklikleri ve bilinç düzeyindeki yükselmeyi incelemiştir. Çalışmada odak grup araştırması ile gönüllü turizm faaliyetlerine katılan turistlerin hem seyahat sırasında hem de seyahat sonrasında sosyal hareket faaliyetlerinin olumlu olduğunu belirtmişlerdir. Sin, (2009) çalışmasında "adalet" ve "iyi niyet" olarak konumlandırılan gönüllü turizmin medyadaki eleştiriler tarafından gönüllü turizmin etkinliğinin ve "gerçek" değerinin eleştirilmeye başlanmasına rağmen akademik çalışmalarda henüz benzer şekillerde eleştirilmemiş olduğunu ifade etmektedir. Çalışmada Güney Afrika'da 11 gönüllü turist ile görüşme yapmış ve gönüllü turistlerin motivasyonlarını, kendi başarı güçlerini ve gönüllü turistleri çevreleyen korkuları, gerilimleri incelemiştir.

Guttentag, (2009) çalışmasında mevcut çalışmaların gönüllü turizmin faydalarına odaklanıldığını ve ağırlıklı olarak gönüllülerin özellikleri ve motivasyonlarının araştırıldığını belirtmiş ve kendisi gönüllü turizmin olumsuz etkilerini (yerel halkın istek ve beklentilerinin göz ardı edilmesi, faaliyetlerin devamının engellenmesi, tatmin edici olmayan çalışmaların tamamlanması, yerel ekonominin bozulması, yoksulluk gerçeği, kültürel değişimleri kışkırtması, vb.) incelemiştir. Raymond ve Hall, (2008) çalışmalarında gönüllü turizm sayesinde katılımcılar arasında kültürler arası anlayışın gelişmesine eleştirel bir yaklaşım ile kültürler arası yanlış anlayışın gelişmesine yol açabileceği yönünde bir yaklaşımla incelenmiştir. Palacios, (2010) çalışmasında gelişmekte olan ülkelerde yürütülen gönüllü turizm projelerine genç Batılılar (üniversite öğrencilerinin) katılımının uygunluğunu incelemiştir. Lyons, Hanley, Wearing ve Neil, (2012) çalışmalarında yakın zamanda gönüllü turizm pazarının büyümesi ile özellikle

öğrencilerin eğitim yıllarını bitirip iş hayatına geçmeden önceki “the gap year” olarak nitelendirdikleri dönemde katılabilecekleri bir seyahat deneyimi olarak ele almaktadırlar. McIntosh ve Zahra, (2007) çalışmalarında alternatif turizm yoluyla sürdürülebilir deneyimler arayışında gönüllü turizm ve kültür turizmi arasındaki bağı incelemiştir.

McGehee, (2002) çalışmasında “Earthwatch” keşif gezisi gönüllüleri arasındaki sosyal harekete katılımlarındaki değişiklikleri açıklamak için sosyal psikoloji ve ağ teorilerinin bileşenlerine dayanan teorik bir model ile incelemiştir.

Sin, (2010) çalışmasında, gönüllü turizm ile ilgili mevcut çalışmaların “sosyal”, “adaletli” ve “yoksul yanlısı” turizm kapasitelerine sahip olduğu ve gönüllü turizm uygulamalarının yerel topluluklar üzerine olumlu etkiler yaratma kapasitesine sahip olduğunu ileri sürmüştür. Ayrıca gönüllü turizm uygulamalarının yerel halk perspektifinden inceleyen çalışmaların çok az olduğu gerekçesi ile gönüllü turizm ve sorumlu turizmin kesiştiği noktaları incelemiştir. Gönüllü turizmin yerel halk ile yaptığı görüşmeler ile hem olumlu hem de olumsuz yanlarını araştırmıştır.

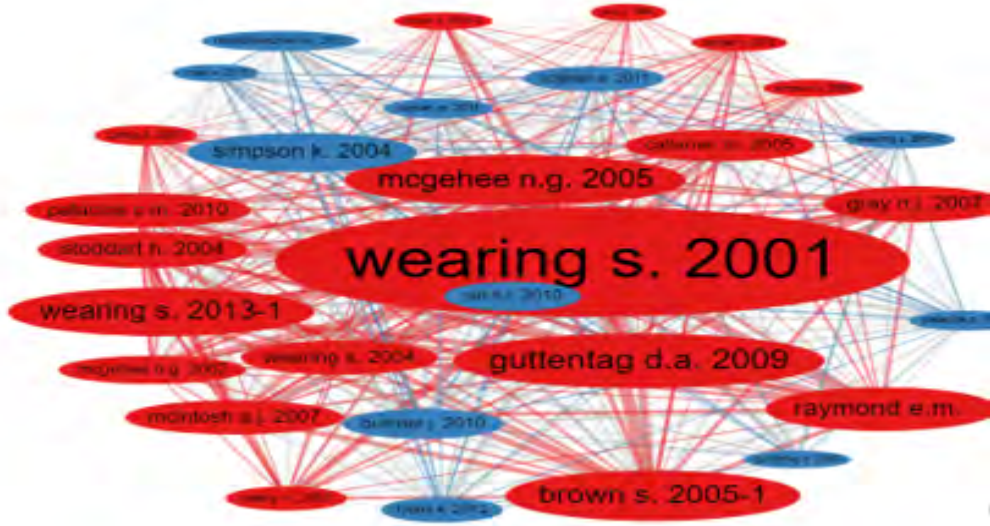
Tablo 7. Küresel Bazda En Fazla Atıf Alan Çalışmalar İle İlgili Bilgiler

Yazar	Makale Özet	Dergi
Simpson, K. (2004)	‘Doing development’: the gap year, volunteer-tourism and a popular practice of	Journal of International Development
McGehee, N. G ve Santos, C. A. (2005)	Social change, discourse and volunteer tourism.	Annals of Tourism Research
Sin, H.L. (2009)	Volunteer Tourism—“Involve Me And I Will Learn”?	Annals of Tourism Research
Guttentag, D.A (2009)	The possible negative impacts of volunteer tourism.	International of Tourism Research
Raymond, E.M. ve Hall, C. M. (2008)	The Development of Cross-Cultural (Mis)Understanding Through Volunteer Tourism.	Journal of Sustainable Tourism
Palacios, C.M. (2010)	Volunteer tourism, development and education in a postcolonial world: conceiving global connections beyond aid.	Journal of Sustainable Tourism
Lyons, K., Hanley, J., Wearing, S. ve Neil, J. (2012)	Gap year volunteer tourism: Myths of Global Citizenship?	Annals of Tourism Research
McIntosh, A.J. ve Zahra, A. (2007)	A Cultural Encounter through Volunteer Tourism: Towards the Ideals of Sustainable Tourism?	Journal of sustainable Tourism
McGehee N. G. (2002)	Alternative tourism and social movements.	Annals of Tourism Research
Sin, H.L. (2010)	Who are we responsible to? Locals’ tales of volunteer tourism.	Geoforum

Yazar Ortak Atıf Ağı

Veri analizinde makalelerin yazarları arasında bir bibliyografik bağlantı kurularak analiz edilen yayınlara atıfta bulunan yazarlar için ortak atıf bağlantısı kurulmaktadır. Makalelerin referanslarında birlikte bulunan yayınlar, bunların birbirlerine olan yakınsamalarını görebildiğimiz bu ağda ayrıca alanında etkin yazarları da göstermektedir. Yazar ilişkileri arasındaki düğüm büyüyor ise sayısal olarak daha fazla olması anlamına gelmektedir. Gönüllü

turizm konusu için 50 bilimsel makale için ortak atıf analizi yapılmış ve dışarıdaki ağları çıkarmak ve daha net ağ oluşturabilmek için Fruchterman ve Reingold ağ düzeni ve Louvain kümeleme algoritması kullanılmıştır. Ağ yapısı içindeki kümelerin her biri farklı renk ile gösterilmektedir. Elde edilen sonuçlar Şekil 2’de görüldüğü üzere, sırasıyla Wearing S. 2001 (küme:1, btwc: 8,09), Mcgehee N.G. 2005 (küme:1, btwc:1,28), Guttentag D.A. 2009 (küme:1, btwc: 1,24), Brown S. 2005-1 (küme:1, btwc: 1,05) yazarları etkili olurken 2. kümede Simpson K. 2005 (küme:2, btwc: 0,94), Coghlan A. 2011 (küme:2, btwc:0,51), Butcher j. 2010 (küme:2, btwc: 0,51) etkili görülmektedir.

Şekil 2. Yazarlara Göre Eş Alıntı Ağı

Ortak Kelime Analizi

Yazar anahtar kelime kavramlarının birlikte kullanımı incelemek için eşdizimlilik ağına bağlı veri görselleştirilmesi uygulanmıştır. Görselleştirilme aşamasında veriler arası ağların daha az olması ve dışarıdaki ağların çıkarmak için Louvain kümeleme algoritması kullanılmıştır. Ayrıca en az iki kez ve daha çok kullanılan terimler Şekil 3’de gösterilmiştir. Düğüm sayısı 50 ile sınırlandırılmış ve her bir kelime birlikte kullanma sayısına göre ilişkilendirilmiş ve aralarındaki ilişkiyi gösteren çizgiler kalınlık durumuna göre ilişki gücü görülebilmektedir. Her küme farklı renk ile gösterilmektedir. Buna göre “gönüllü turizm” için ‘volunteer tourism’ (küme:7, btwc: 917,11) ile merkezde en güçlü şekilde yer almaktadır. Sonrasında ‘motivation’ (küme:1, btwc: 99,97), ‘tourism’ (küme:1, btwc:98,75), ‘volunteers’ (küme:1, btwc: 57,15), ‘voluntourism’ (küme:7, btwc:46,67), ‘south africa’ (küme: 6, btwc: 45) kelimelerinin güçlü merkezde oldukları görülmektedir. Ayrıca küme 2, küme 3, küme 4 ve küme 5 olmak üzere toplam 7 ilişkili küme tespit edilmiştir.

Şekil 3. Ortak Kelime Analizi

Kelime Bulutu

Keywords Plus (KWS), belirtilen makalelerin başlıklarından otomatik olarak oluşturulan dizin terimleridir. Keywords Plus terimleri, bibliyografyada bir kereden fazla görülmeli ve çok kelimeli ifadelerden tekil terimlere sıralanmalıdır. Çalışmada keywords plus'a yer verilmesinin nedeni bundan sonra gönüllü turizm ile ilgili çalışmalarda geleneksel anahtar kelime ve başlık alımına yardımcı olmaya yaramaktadır. Bu bağlamda çalışmada "gönüllü turizm" konulu 584 makalenin keywords plus' a bakılmış ve Şekil 4'de en fazla geçen kelimeler turizm, gönüllü turizm, gönüllülük, gönüllüler, gönüllü, sürdürülebilir turizm, motivasyon ve alternatif turizm olduğu tespit edilmiştir.

Şekil 4. Kelime Bulutu

Ülkeler Arası İşbirliği

Ülkeler arası işbirliği ağı Şekil 5'de yer almaktadır. En az iki ve daha fazla ilişkiler incelenmiş ve Louvain küme algoritması kullanılmıştır. Gönüllü turizm konusunda iş birliği yapmış ülkelerin yoğunlukları incelendiğinde 30 küme oluşmuş ve 50 düğüm kriteri seçilerek 4 küme arasında

sonrasında iş hayatına başlamadan önceki yıllarda katılabilecekleri bir turizm çeşidi olarak eğitici tarafının incelendiği çalışmalar yapılmıştır. Ayrıca gönüllü turizm ile kültürler arası anlayışın gelişmesine eleştirel olarak kültürler arası yanlış anlayışın gelişmesi, gönüllü turizm ile sürdürülebilir turizm, alternatif turizm ve sorumlu turizmin ilişkilerinin incelendiği çalışmalar mevcuttur. Özellikle son yıllarda yapılan çalışmalarda gönüllü turizm konusunda gönüllü turistlerin motivasyon ve seyahat deneyimlerinin incelenmesine rağmen gönüllü turizm destinasyonları ve bu destinasyonlardaki yerel halk ile ilgili çalışmaların az olduğu belirtilmiştir. Benzer şekilde son yıllarda yapılan çalışmalarda gönüllü turizm uygulamalarına eleştirel yaklaşan çalışmalar yapılmaktadır. Gönüllü turizm destinasyonları, bu destinasyonlardaki yerel halkın görüşleri, gönüllü turizm uygulamaları ve organizasyonların planlanmasında ve yönetiminde yerel halkın katılımı, yerel yaşayış ve kültüre yönelik çalışmalar yapılabilir.

Araştırmada en fazla yayın yapan yazarlar, Mostafanezhad M. ve Wearing S.'dir. En fazla atıf alan yayınlar; Simpson, K. (2004), J. Int. Dev. (341 atıf), Mcgehee, N.G. (2005), Ann. Tour. Res. (244 atıf), Sin, H. L. (2009), Ann. Tour. Res. (216 atıf), Guttentag, D.A. (2009), Int. J. Tour. Res. (212 atıf) tespit edilmiştir. Eş alıntı ağı ile makalelerin referanslarında birlikte bulunan yayınlar ve bunların birbirlerine olan yakınsamaları incelendiğinde 2 küme tespit edilmiştir. Wearing S. (2001) küme 1 olarak, Simpson K. (2005) küme 2 olarak etkili yazarlar ve yayınları olarak tespit edilmiştir.

Gönüllü turizm konusunda en fazla makale Journal of Sustainable Tourism ve Tourism Recreation Research ve Annals of Tourism Research dergilerinde yayınlanmıştır. Yayın sayısı ve atıf sayısı açısından Journal of Sustainable Tourism dergisinin daha etkili olduğu tespit edilmiştir. Anatolia derginde konu ile ilgili yayın sayısının az olduğu tespit edilmiş olup bu konu ile ilgili yayınların sayısı arttırılabilir.

Tourism Research and Marketing (2008) yaptığı çalışmaya göre; gönüllü turizmin yoğun olarak yapıldığı destinasyonlar arasında Latin Amerika, Asya ve Afrika yer almaktadır. Bu destinasyonlar gönüllü turizm faaliyetlerinin yürütüldüğü destinasyonların %90'ını oluşturmaktadır (Arslaner ve Erol, 2017: 426). En fazla gönüllü turizm faaliyetlerinin yürütüldüğü destinasyonların aksine gönüllü turizm konusunda en fazla çalışma USA'da yapılmıştır. Daha geniş anlatımla, gönüllü turizm çalışmaları ülkeler bazında incelendiğinde; 57 ülkeden çalışma yapıldığı tespit edilmiştir. Konu ile en fazla çalışma USA, Avustralya (Australia) ve İngiltere'de (UK) yapıldığı tespit edilmiştir. Benzer şekilde Henry (2008) çalışmasında gönüllü turizm konusunda son yıllarda yapılan çalışmaların Amerika ve Avrupa merkezli olduğunu ifade etmiştir. Türkiye gönüllü turizm konusunda yapılan çalışma sayısı açısından 25. sırada yer almaktadır. Yapılan çalışmalara en fazla atıf alan ülkeler incelendiğinde ise; Amerika Birleşik Devletleri (USA), İngiltere (UK) ve Avustralya (Australia) yer almaktadır. Türkiye atıf alan 48 ülke arasında 41. sırada yer almaktadır. Bu bağlamda Türkiye gönüllü turizm konusuna eğilimin düşük olduğu çalışma konusu olarak daha fazla çalışmanın yapılabileceği bir konudur.

Çalışmanın birtakım kısıtlılıkları bulunmaktadır. Araştırma 2021 yılının Ocak ayında uluslararası alanda sadece Scopus veri tabanından veri elde edilerek gerçekleştirilmiştir. Gelecek çalışmalarda araştırmacılara gönüllü turizm konusunda diğer veri tabanları Web of Science (WoS), Google Scholar, Science Direct kullanılarak daha kapsamlı çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Abramo, G., D'Angelo, C. A. and Caprasecca, A. (2009). Allocative Efficiency in Public Research Funding: Can Bibliometrics Help? *Research Policy*, 38 (1): 206-215.
- Akoğlan Kozak, N. ve Türkatarhan, G. (2012). Gönüllü Turizmde Kavramsal Bir Bakış, *Turizm & Araştırma Dergisi*, 2(1):1-13.
- Arslaner, E. ve Erol, G. (2017). Alternatif Turizmin Bazı Türleri Üzerine Bir Değerlendirme, *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 5(4): 422-438.
- Bang, H. and Ross, S. D. (2009). Volunteer Motivation and Satisfaction, *Journal of Venue and Event Management*, 1 (1): 61-77.
- Barrios, M., Borrego, A., Vilaginés, A., Ollé, C., and Somoza, M. (2008). A Bibliometric Study of Psychological Research on Tourism. *Scientometrics*, 77(3): 453-467.
- Benali, A. and Ren, C. (2019). Lice Work: Non-human Trajectories in Volunteer Tourism, *Tourist Studies*, 19(2):238-257.
- Benckendorff, P., and Zehrer, A. (2013). A Network Analysis of Tourism Research, *Annals of Tourism Research*, 43: 121-149.
- Böyükylmaz, S. ve Oktay, K. (2020). Social Sciences Citation Index (SSCI) Kapsamında Taranan Turizm Alanı ile İlgili Makaleler Üzerine Bibliyometrik Analiz, *Journal of Tourism and Gastronomy Studies (JOTAGS)*, 8 (2): 1362-1380.
- Brightsmith, D. J., Stronza, A. and Holle, K. (2008). Ecotourism, Conservation Biology and Volunteer Tourism: A Mutually Beneficial Triumvirate. *Biological Conservation*, 141(11): 2832-2842.
- Brown, S. and Morrison, A. M. (2003). Expanding Volunteer Vacation Participation: An Exploratory Study on the Mini- Mission Concept, *Tourism Recreation Research*, 28(3): 73- 82.
- Brown, S., (2005). Travelling with A Purpose: Understanding the Motives and Benefits of Volunteer Vacationers, *Current Issues in Tourism*, 8 (6): 479-496.
- Butcher, J. (2003). *The Moralization of Tourism: Sun, Sand and Saving the World?*, Routledge Published, London.
- Borgman, C. L. and Furner, J. (2002). Scholarly Communication and Bibliometrics, *Annual Review of Information Science and Technology*, 36(1): 2-72.
- Burrai, E., Mostafanezhad, M. and Hannam, K. (2017). Moral Assemblages of Volunteer Tourism Development in Cusco, Peru, *Tourism Geographies*, 19(3): 362-377.
- Callanan, M. and Thomas, S. (2005). Volunteer Tourism: Deconstructing Volunteer Activities within a Dynamic Environment. İcinde Novelli, M. (Ed.), *"Niche Tourism: Contemporary Issues, Trends and Cases"* (183-200). Elsevier Yayıncılık, Hollanda
- Chen, L.-J. and Chen, J. S., (2011). The Motivations and Expectations of International Volunteer Tourists: A Case Study of —Chinese Village Traditions, *Tourism Management*, 32 (2): 435-442.
- Cobo, M. J., Lopez-Herrera, A. G., Herrera-Viedma, E., and Herrera, F. (2011). Science Mapping Software Tools: Review, Analysis and Cooperative Study among Tools, *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 62(7):1382-1402.
- Coghlan, A. and Fennell, D., (2009). Myth or Substance: An Examination of Altruism as The Basis of Volunteer Tourism, *Annals of Leisure Research*, 12 (3-4): 377-402.

- Conran, M. (2011). They Really Love Me! Intimacy in Volunteer Tourism. *Annals of Tourism Research* 38 (4): 1454–73.
- Çalık, A. Ö. (2020). Gönüllü Turizm, İçinde, Temizkan, R., Cankül, D. ve Gökçe, F. (Ed.), *Alternatif Turizm, Turizmin 41 Türü içinde* (141-152), Detay Yayıncılık, Ankara.
- Daim, T. Ü., Rueda, G. R. and Martin, T. (2005). Technology Forecasting Using Bibliometric Analysis and System Dynamics, Timothy R. Anderson- Tuğrul Ü. Daim- Dünder F. Kocaoğlu (Ed.), *Technology Management: A Unifying Discipline For Melting The Boundaries* içinde (s. 112-122). IEEE, ABD.
- Demir, E. ve Zoğal, V., (2018). Postmodern Turizm Örneği Olarak Gönüllü Turizm: Workaway Türkiye Örneği, VII. Ulusal III. Uluslararası Doğu Akdeniz Turizm Sempozyumu, (ss:1140-1152), 20-21 Nisan. İskenderun.
- Dwyer, P. C., Bono, J. E., Snyder, M., Nov, O. and Berson, Y. (2013). Sources of Volunteer Motivation: Transformational Leadership and Personal Motives Influence Volunteer Outcomes, *Nonprofit Management and Leadership*, 24 (2): 181-205.
- Esmond, J. and Dunlop, P., (2004). *Developing the Volunteer Motivation Inventory to Assess the Underlying Motivational Drives of Volunteers in Western Australia*, CLAN WA Inc., Australia.
- Evren, S. and Kozak, N. (2014). Bibliometric Analysis of Tourism and Hospitality Related Articles Published in Turkey. *Anatolia*, 25(1): 61-80.
- Gazley, B., (2001). Volunteer Vacationers and What Research Can Tell Us About Them, *The Electronic Journal of The Volunteerism Community*, 1 (2): 1-12.
- Germann Molz, J., (2016). Making A Difference Together: Discourses of Transformation in Family Voluntourism, *Journal of Sustainable Tourism*, 24 (6): 805–23.
- Gray, N. J. and Campbell, L. M. (2007). A Decommodified Experience? Exploring Aesthetic, Economic and Ethical Values for Volunteer Ecotourism in Costa Rica, *Journal of Sustainable Tourism*, 15(5): 463-482.
- Grimm, K. E., and Needham, M. D. (2012). Internet Promotional Material and Conservation Volunteer Tourist Motivations: A Case Study of Selecting Organizations and Projects, *Tourism Management Perspectives*, 1: 17–27.
- Guttentag, A. D. (2009). The Possible Negative Impacts of Volunteer Tourism, *International of Tourism Research*, 11(6): 537-551.
- Guttentag, D. (2011). Volunteer Tourism: As Good as it Seems?, *Tourism Recreation Research*, 36(1): 69–74.
- Güzeller, C. O. ve Çeliker, N. (2017). Geçmişten Günümüze Gastronomi Bilimi: Bibliyometrik Bir Analiz, *Journal of Tourism and Gastronomy Studies (JOTAGS)*, 5 (2): 88-102.
- Hall, C.M. (2005). Systems of Surveillance and Control: Commentary on ‘An Analysis of Institutional Contributors to Three Major Academic Tourism Journals: 1992–2001’, *Tourism Management*, 26: 653–656.
- Hall, C. M. (2011). Publish and Perish? Bibliometric Analysis, Journal Ranking and the Assessment of Research Quality in Tourism, *Tourism Management*, 32(1): 16-27.
- Han, H., Meng, B. Chua, B-L., Ryu, H. B. and Kim, W. (2019). International Volunteer Tourism and Youth Travelers-an Emerging Tourism Trend, *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 36 (5): 549-562.

- Henry, J. (2018). The Unspeakable Whiteness of Volunteer Tourism, *Annals of Tourism Research*, 76: 326–327.
- Hussain, A. and Fatima, N. (2011). A Bibliometric Analysis of the ‘Chinese Librarianship: An International Electronic Journal, (2006-2010)’, *Chinese Librarianship: An International Electronic Journal*, 31: 1-14.
- İlbaş, B., (2014). *Gönüllü ve Gençlik Turizminin Birlikte Ele Alınması: Eskişehir’e Yönelik Bir Öneri*, Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- İlbaş, B. ve Acar Gürel, D. (2015). Gönüllü ve Gençlik Turizminin Birlikte Ele Alınması: Eskişehir’e Yönelik Bir Öneri, *International Journal of Human Sciences*, 12 (2): 207-234.
- Jamal, T., Smith, B., and Watson, E. (2008). Ranking, Rating and Scoring of Tourism Journals: Interdisciplinary Challenges and Innovations, *Tourism Management*, 29(1): 66-78.
- Janik, A., Ryszko A. and Szafraniec, M. (2020). Scientific Landscape of Smart and Sustainable Cities Literature: A Bibliometric Analysis, *Sustainability MDPI*, Open Access Journal, 12(3): 1-35.
- Karacakaloğlu, B. (2020). Kış Turizmi Çalışmaları Üzerine Bibliyometrik Bir İnceleme, *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 17 (3): 407-426.
- Keese, J. R., (2011). The Geography of Volunteer Tourism: Place Matters, *Tourism Geographies*, 13 (2): 257-279.
- Koçoğlu, F.Ö. (2018). “Endüstri 4.0” Konusu Üzerine R Programlama Dili ile Bibliyometrik Analiz, Handan Asude Başal, Yasemin Ulutürk, Nazan Kerimak Öner (Ed.), *Modern Dönemde Edebiyat, Eğitim, İktisat ve Mühendislik* içinde (ss. 859-889), Berikan Yayınevi, Ankara.
- Kontogeorgopoulos, N., (2017). Finding Oneself While Discovering Others: An Existential Perspective on Volunteer Tourism in Thailand, *Annals of Tourism Research*, 65: 1-12.
- Kumar, S., Sureka, R. and Vashishtha, A. (2020). The Journal of Heritage Tourism: A Bibliometric Overview Since its Inception, *Journal of Heritage Tourism*, 15 (4): 365-380.
- Lee, S.J. (2011). Volunteer Tourists’ Intended Participation: Using the Revised Theory of Planned Behavior, Yayınlanmamış doktora tezi. ABD: Virginia Polytechnic Institute and State Üniversitesi.
- Leonard, R. and Onyx, J., (2011). Volunteer Tourism: The Interests and Motivations of Grey Nomads, *Annals of Leisure Research*, 12 (3-4): 315-332.
- Lo, A. S., and Lee, C. Y. (2011). Motivations and Perceived Value of Volunteer Tourists from Hong Kong, *Tourism Management*, 32(2):326–334.
- Lyons, K., Hanley, J., Wearing, S. and Neil, J. (2012). Gap Year Volunteer Tourism: Myths of Global Citizenship?, *Annals of Tourism Research*, 39 (1): 361-378.
- Ma, J., and Law, R. (2009). Components of Tourism Research: Evidence from Annals of Tourism Research. *Anatolia: An International Journal of Tourism and Hospitality Research*, 20: 62–74.
- Magrinos, S., Kostopoulos, I., and Powers, L. (2020). Volunteer Tourism as a Transformative Experience: A Mixed Methods Empirical Study, *Journal of Travel Research*, 1–18. <https://doi.org/10.1177/0047287520913630>
- Martin-Martin, A., Orduna-Malea, E., Thelwall, M. and Lopez-Cozar, E. D. (2018). Google Scholar, Web of Science and Scopus: A Systematic Comparison of Citations in 252 Subject Categories, *Journal of Informetrics*, 12(4): 1160-1177.

- McGehee N. G. (2002). Alternative Tourism and Social Movements, *Annals of Tourism Research*, 29 (1): 124-143.
- McGehee, N. G., (2012). Oppression, Emancipation, and Volunteer Tourism: *Research Propositions*, *Annals of Tourism Research*, 39 (1): 84-107.
- McGehee, N. G. (2014). Volunteer Tourism: Evolution, Issues and Futures, *Journal of Sustainable Tourism*, 22 (6): 847–854.
- McIntosh, A. J. and Zahra, A., (2007). A Cultural Encounter Through Volunteer Tourism: Towards The Ideals of Sustainable Tourism?, *Journal of Sustainable Tourism*, 15 (5): 541-556.
- McKercher, B. (2007). A Study of Prolific Authors in 25 Tourism and Hospitality Journals, *Journal of Hospitality & Tourism Education*, 19(2): 23-30.
- McKercher, B. (2008). A Citation Analysis of Tourism Scholars, *Tourism Management*, 29: 1226–1232.
- Mensah, E. A., Agyeiwaah, E. and Otoo, F. E. (2021). Re-conceptualizing Volunteer Tourism Organizations Roles: A Host Perspective, *Tourism Management Perspectives*, 37: 1-9.
- Mostafanezhad, M., (2013). The Politics of Aesthetics in Volunteer Tourism, *Annals of Tourism Research*, 43: 150-169.
- Mostafanezhad, M., and Hannam, K. (2016). *Moral Encounters in Tourism*, Routledge Published, London.
- Mustonen, P. (2008). Volunteer Tourism: Postmodern Pilgrimage?, *Journal of Tourism and Cultural Change*, 3(3): 160-177.
- Novelli, M. (2005). *Niche tourism: Contemporary Issues, Trends and Cases*, Routledge Published, London.
- Otoo, F. E., (2014). Constraints of International Volunteering: A Study of Volunteer Tourists to Ghana, *Tourism Management Perspectives*, 12: 15-22.
- Park, J. H., (2018). Cultural Implications of International Volunteer Tourism: Us Students' Experiences in Cameroon, *Tourism Geographies*, 20 (1): 144-162.
- Palacios, C.M. (2010). Volunteer Tourism, Development and Education in A Postcolonial World: Conceiving Global Connections Beyond Aid, *Journal of Sustainable Tourism*, 18(7):861-878
- Patra, S. K., Bhattacharya, P. and Verma, N. (2006). Bibliometric Study of Literature on Bibliometrics, *DESIDOC Journal of Library & Information Technology*, 26(1): 27-32.
- Raymond, E.M. and Hall, C. M. (2008). The Development of Cross-Cultural (Mis)Understanding Through Volunteer Tourism, *Journal of Sustainable Tourism*, 16(5): 530-543.
- Rogerson, C. M. (2011). Youth Tourism in Africa: Evidence from South Africa, *Tourism Analysis*, 16(2): 105 –120.
- Roques, K. G., Jacobson, S. K. and McCleery, R. A., (2018). Assessing Contributions of Volunteer Tourism to Ecosystem Research and Conservation in Southern Africa, *Ecosystem Services*, 30 (Part C): 382-390.
- Scheyvens, R. (2007). Exploring the Tourism - Poverty Nexus, Hall, C. M. (Ed.), *Pro - poor tourism: Who benefits? Perspectives on Tourism and Poverty Reduction içinde* (121 – 144), Bristol, Blue Ridge Summit: Channel View Publications.

- Sharpley, R. (2018). Responsible Volunteer Tourism: Tautology or Oxymoron? A Comment on Burrai and Hannam, *Journal of Policy Research in Tourism, Leisure & Events*, 10 (1): 96–100.
- Simpson, K. (2004). 'Doing Development': The Gap Year, Volunteer-Tourists and A Popular Practice of Development, *Journal of International Development*, 16 (5): 681-692.
- Sin, H. L., (2010). Who Are We Responsible To? Locals' Tales of Volunteer Tourism, *Geoforum*, 41 (6): 983-992.
- Sin, H. L. (2009). Volunteer Tourism: Involve me and I will learn?. *Annals of Tourism Research*, 36(3): 480-501.
- Smith, V. L. and Font, X. (2014). Volunteer Tourism, Greenwashing and Understanding Responsible Marketing Using Market Signaling Theory, *Journal of Sustainable Tourism*, 22 (6): 942–63.
- Tarınc, A. (2019). Alternatif Turizm Çeşitliliği Kazandırmak Amacı ile Gönüllü Turizm: Türkiye Uygulaması, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Tomazos, K. and Butler R. (2009). Gönüllü Turizm: Yeni ekoturizm? (Çev: Esin Özkan), *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 20 (1): 196-212.
- Tomazos, K. and Cooper, W. (2012). Volunteer Tourism: at the Crossroads of Commercialisation and Service?, *Current Issues in Tourism*, 15 (5): 405-423
- Toksoy, G. (2019). Yeni Medya İmkânlarıyla Neoliberal Dünyada Seyahat ve Çalışma: Workaway Turizmi ve Gönüllü Emek, *Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Kültürel Çalışmalar Dergisi*, 6(2): 286-304.
- Topsakal, Y., Bahar, M. ve Yüzbaşıoğlu, N. (2020). Review of Smart Tourism Literature by Bibliometric and Visualization Analysis, *Journal of Tourism Intelligence and Smartness*, 3 (1):1-15.
- Tourism Research and Marketing (2008). Volunteer Tourism: A Global Analysis. <http://www.atlas-webshop.org/Volunteer-tourism-A-global-analysis> (Erişim Tarihi: 15.01.2021).
- Twynam, G. D., Farrell, J. M. and Johnston, M. E., (2002). Leisure and Volunteer Motivation at A Special Sporting Event, *Leisure/Loisir*, 27 (3-4): 363-377.
- Ukşul, E. (2016). Türkiye'de Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Alanında Yapılmış Bilimsel Yayınların Sosyal Ağ Analizi ile Değerlendirilmesi: Bir Bibliyometrik Çalışma, Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.
- Uriely, N., Reichel, A. and Ron, A. (2003). Volunteering in Tourism: Additional Thinking, *Tourism Recreation Research*, 28(3): 57-62.
- Van Den Berghe, H., Houben, J. A., De Bruin, R. E., Moed, H. F., Kint, A., Luwel, M. and Spruyt, E.H.J. (1998). Bibliometric Indicators of University Research Performance in Flanders, *Journal of the American Society for Information Science*, 49 (1): 59-67.
- Yeoman, I. (2008). *Tomorrow's Tourist*, Routledge Published, London.
- Wearing, S., (2002). Re-Centring the Self in Volunteer Tourism, (Editör: Dann, G. M. S.) *The Tourist as A Metaphor of the Social World* içinde (s. 237-262), UK, Wallingford: CABI Publishing.
- Wearing, S. (2001). *Volunteer Tourism: Experiences that Make a Difference*, UK, Wallingford: CABI Publishing

Wearing, S. (2004). Examining Best Practice in Volunteer Tourism, (Ed: R.A. Stebbins ve M. Graham) *Volunteering as leisure/leisure as volunteering: An International Assesment* içinde (209-224), UK, Wallingford: CABI Publishing

Wearing, S. and McGehee, N. G. (2013). Volunteer Tourism: A Review, *Tourism Management*, 38: 120-130.

Wearing, S., Mostafanezhad, M., Nguyen, N., Nguyen, T. H. T. and McDonald, M. (2018). Poor Children on Tinder' and Their Barbie Saviours: Towards A Feminist Political Economy of Volunteer Tourism, *Leisure Studies*, 37(5): 500-514.

Weaver, D. (2015). Volunteer Tourism and Beyond: Motivations and Barriers to Participation in Protected Area Enhancement, *Journal of Sustainable Tourism* 23 (5): 683-705.